

OSIGURAVANJE ASPEKATA DOBROBITI ŽIVOTINJA KOJE OBITAVAJU U PRIRODI

Zandt, Jelena

Undergraduate thesis / Završni rad

2015

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of agriculture / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Poljoprivredni fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:151:174263>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-31**

Sveučilište Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku

**Fakultet
agrobiotehničkih
znanosti Osijek**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Agrobiotechnical
Sciences Osijek - Repository of the Faculty of
Agrobiotechnical Sciences Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
POLJOPRIVREDNI FAKULTET U OSIJEKU

Jelena Zandt, apsolvantica

Preddiplomski sveučilišni studij, zootehnika

OSIGURAVANJE ASPEKATA DOBROBITI ŽIVOTINJA
KOJE OBITAVAJU U PRIRODI

Završni rad

Osijek, 2015

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
POLJOPRIVREDNI FAKULTET U OSIJEKU

Jelena Zandt, apsolvantica

Preddiplomski sveučilišni studij, zootehnika

OSIGURAVANJE ASPEKATA DOBROBITI ŽIVOTINJA
KOJE OBITAVAJU U PRIRODI

Završni rad

Povjerenstvo za ocjenu i obranu završnog rada:

1. prof.dr.sc. Mijić Pero, predsjednik
2. prof.dr.sc. Antunović Boris, mentor
3. prof.dr.sc. Steiner Zvonimir, član

Osijek, 2015

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. ODNOS PREMA DIVLJIM ŽIVOTINJAMA KROZ POVIJEST	2
3. UTJECAJ ČOVJEKA NA ŽIVOTINJSKE VRSTE	4
3.1. Utjecaj globalnog zagrijavanja na životinjske vrste	5
3.2. Krivolov i trgovina zaštićenim životinjama	6
4. ZAKONODAVNE METODE DOBROBITI ŽIVOTINJA	7
4.1. Deklaracija o pravima Majke Zemlje	7
4.2. Pravo divljine	8
4.3. Pet minimalnih prava-„Five Freedoms“	9
4.4. Povelja Ujedinjenih naroda o pravima životinja.....	10
4.5. Zakon Republike Hrvatske o zaštiti divljih životinja u prirodi.....	10
5. UGROŽENE VRSTE ŽIVOTINJA	11
5.1. Ugrožene vrste životinja u svijetu	14
5.2. Ugrožene vrste životinja u Hrvatskoj.....	17
5.2.1. Vukovi	18
5.2.2. Euroazijski ris	19
5.2.3. Smeđi medvjed.....	20
6. METODE OČUVANJA ŽIVOTINJSKIH VRSTA	21
6.1. Nacionalni parkovi i rezervati.....	21
6.2. Nova uloga zooloških vrtova	21
7. ZAKLJUČAK.....	23
8. LITERATURA.....	24
9. SAŽETAK.....	26
10. SUMMARY	27
11. PRILOZI.....	28
12. POPIS TABLICA.....	31
13. POPIS SLIKA.....	31

1. UVOD

Divlje životinje su životinje koje žive u svom prirodnom staništu, podalje od čovjeka. Svugdje na svijetu postoje divlje životinje, no vrlo je malo divljih životinja koje žive u divljini koju čovjek nije na neki način preoblikovao. Industrijskom revolucijom čovjek je započeo proces ugrožavanja mnogih životinjskih vrsta dok je neke doveo do potpunog istrebljenja. Ljudskim djelovanjem kao što su krčenje šuma, zagađenje, izgradnja puteva, naselja i slično, narušena su staništa divljih životinja. Populacije divljih životinja u samo 40 godina smanjile su se za više od polovice a broj divljih životinja koje zbog svojih potreba ne mogu promijeniti stanište i dalje će se smanjivati. Također, njihov opstanak je ugrožen i ubijanjem zarad sporta i ekonomske koristi. Od vrsta izumrlih u proteklih nekoliko stoljeća možda je tek četvrtina nestala iz prirodnih, evolucijskih razloga, a za sve ostale su izravno ili posredno krivi ljudi.

Ljudi imaju obavezu zaštite dobrobiti životinjskih vrsta radi očuvanja biološke raznovrsnosti, koja je značajna za održavanje biološke ravnoteže svih živih sustava na Zemlji. Vođeni time doneseni su brojni zakoni i deklaracije o pravima životinja.

U sve više zemalja divlje životinjske vrste mogu se naći samo u nacionalnim parkovima, koje je čovjek osnovao radi zaštite rijetkih preživjelih vrsta od vlastitog haranja.

2. ODNOS PREMA DIVLJIM ŽIVOTINJAMA KROZ POVIJEST

Odnos ljudskih bića prema na planeti živućim neljudskim bićima, životinjama, karakterizira njihova izražena nadmoć, zahvaljujući svojim ukupnim sposobnostima i potencijalima, ljudska bića su štoviše gospodari planete (Jakovljević, 2012). Životinjske vrste, posebice neke, u ljudskoj povijesti imale su široko kulturno značenje. Glede toga, najčešće se govori o ekološkoj, materijalnoj, religioznoj i spiritualnoj vrijednosti (Visković, 1996). Bile su značajne naročito prilikom žrtvovanja a često se spominju i u mitovima i kršćanskoj mitologiji kao i biblijskim tekstovima. Divlje životinje su bile naročito važne u sustavima vjerovanja. Imale su spiritualnu, simboličku i ceremonijalnu ulogu (Cifrić, 2007).

Tako je i medvjed tijekom povijesti bio biće koje se cijenilo i poštivalo. On je bio simbol snage, ali ujedno i obnavljanja te godišnjih doba a u nekim ga se kulturama smatralo božanstvom odnosno čovjekovim pretkom. Smatrao se i kraljevskom životinjom jer je simbolički dugo vremena bio kralj životinja u Europi. Dokazi o međusobnoj povezanosti medvjeda i ljudi datiraju još iz prehistorijskog doba. Najstariji dokazi o međusobnoj povezanosti medvjeda i ljudi te njihova suživota pronađeni su u pećini u Regourdou (Francuska) 1965. na mjestu gdje su se zajedno sahranjivali i ljudi i medvjedi, a koje je staro 800 000 godina. Primjerice, mitovi iz antičkoga vremena dokazuju da je medvjed imao vrlo važno mjesto u vjerovanjima ljudi tadašnjeg vremena. Čak i kad ga se nije opisivalo kao božansko biće, u antičkoj je mitologiji imao simbolično mjesto kao znak nekolicine grčkih i rimskih božanstava, te se pojavljivao u više mitova, često kao roditelj (ili hranitelj) antičkih junaka. Povezuje ga se s Artemidom, grčkom božicom lova, šume, divljine i zaštitnicom divljih životinja (Amelie, 2012). Medvjedi se pojavljuju i kao važan simbol u drugim kulturama, poganskim običajima i legendama. Oduvijek ga se smatralo najsnažnijom životinjom šume, fascinantnom i neukrotivom. Ponekad su ratnici nosili medvjede kože ili pili medvjedu krv prije odlaska u borbu i tijekom nje. Ubiti medvjeda bio je znak iznimne hrabrosti i snage, i često je bio dijelom inicijacije mladića koji je tim činom postao odrastao muškarac. Nije bio poštivan samo zbog svoje tjelesne i umne snage, već i zbog svojih tajnih moći. Smatralo se da razumije ljudski jezik i daje duhovnu zaštitu, a također se vjerovalo da može imati djecu s ljudskom vrstom i da ga privlače mlade djevojke (Amelie, 2012). Ubijanje medvjeda zbog zadobivanja njegove snage i vjerovanje u tajne moći te životinje polako je nestajalo tijekom stoljeća. To se povezuje činjenicom da je Katolička crkva, u želji da zatre poganske kultove i tradicije, činila sve da obezvrijedi i demonizira medvjeda. Mnogi katolički tekstovi medvjeda opisuju kao

okrutnu životinju, utjelovljenje vruga, onoga koji pokušava prevariti čovjeka i okrenuti ga protiv Boga. No, tijekom vremena ta se percepcija ipak mijenja i dobiva posve drugačiji tijek. Od 12.-13. stoljeća, medvjed je postao objektom ismijavanja, prisiljava ga se da pleše i radi akrobacije, te nastupa u cirkusima... Sav ugled životinje nestaje. Do kraja Srednjega vijeka medvjed je svrgnut s trona te će se takav odnos prema medvjedu nastaviti u Europi idućih nekoliko stoljeća. Unatoč činjenici da je medvjed nestao iz europske kulture, u drugim dijelovima svijeta, nekim japanskim, sibirskim i indijskim zajednicama, ostao je važan simbol. Primjerice, za ljude iz plemena Ainu (urođenike koji žive na prostoru Japana i Rusije), medvjed je vrlo važna životinja. Smatraju ga svojim pretkom i važan je dio njihovih rituala (lov, žrtvovanje, hrana, inicijacija...) Zbog toga nije neobično da ulovljeno mladunče medvjeda žena doji zajedno s vlastitom djecom. Životinja odrasta u vrlo ugodnom okruženju tri do četiri godine. Nakon toga biva žrtvovana i pojedena tijekom ritualnog obroka. Smatra se da će tako pleme potpasti pod zaštitu medvjeda te da će dio njegove snage, pa čak i njegova duha, ostati među stanovnicima plemena (Amelie, 2012).

U nekim dijelovima starog Egipta, vuka su štovali kao božanstvo. Romula i Rema, mitske osnivače Rima, prema predaji othranila je vučica dok Sjevernoamerički Indijanci štiju vuka i nazivaju ga „bratom“. Negativna stajališta o vuku potječu iz srednjovjekovne Europe gdje su vukove smatrali simbolom zla što ga treba istrijebiti. Vrlo je vjerojatno da su prvi ljudi promatrali vukove kako love i od njih naučili taktiku lova. Učestali napadi na stoku doveo je vukove na zao glas (<http://www.dzpz.hr/>).

Egipćani i Minojci, prvi stanovnici Krete, štovali su zmije dok su stari Izraelci prinosili žrtve bakrenoj zmiji. Štovanje bogova-zmija privlačilo je i narode iz staroga Meksika. Itzamna, vrhovno božanstvo Maja, ponekad je bilo prikazivano zmijom. Quetzalcoatl, „pernata zmija“, bio je toltečki bog znanja, umjetnosti i mudrosti. I Azteci su ga smatrali svojim bogom znanja te su ga čak štovali kao stvoritelja ljudi. Stanovnici Srednje Amerike već stoljećima štiju pernatu zmiju. Danas u tog boga vjeruju Indijanci iz plemena Cora i Huichol, koji žive u Meksiku. Tijekom nekih blagdana izvodi se ples koji podsjeća na kretanje zmije, a plesači se tom prilikom ukrašavaju perjem (Watchtower, 2010).

3. UTJECAJ ČOVJEKA NA ŽIVOTINJSKE VRSTE

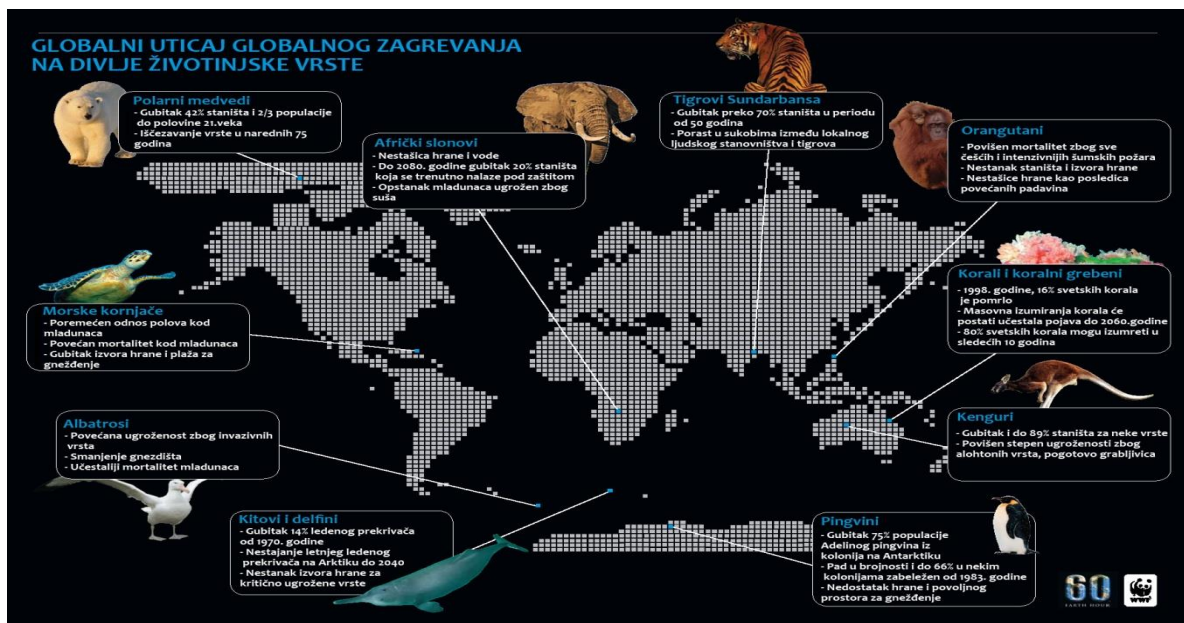
Čovjek je nekoć bio lovac i sakupljač hrane a u prirodi je imao isti položaj kao i drugi toplokrvni sisavci. Razvoj inteligencije te stvaranje alata i oružja vjerojatno ga nisu odveli dalje od prvotnog mjesta među sebi ravnim životinjama. Prije bi se moglo reći da je time ljudska vrsta tek nadoknadila nedovoljnu snagu i okretnost koje je njezin plijen posjedovao (Vujnović i sur., 1990). Bezazleni početni koraci koje je čovjek poduzeo u stočarstvu u nomadskoj fazi svoga postojanja olakšali su mu život, jer plijen više nije trebao progoniti i hrana je uvijek bila dostupna. Smatra se da je čovjek prve ozbiljne korake u ratarstvu poduzeo 8000 godina pr.n.e., na Bliskom Istoku. Otada će se početi stvarati prvi gradovi, što će biti jedna od najvažnijih prekretnica u razvoju moderne civilizacije. To su bili i prvi koraci prema suvremenoj ekološkoj krizi, jer ratarstvo je izmijenilo krajolik, pa u njemu više nije bilo mjesta za krupne zvijeri. Baš tada je na jugoistoku Evrope i Bliskom istoku počeo polako izumirati azijski lav (Vujnović i sur., 1990). Općenito govoreći, u prvih nekoliko tisuća godina otkako postoji suvremeni čovjek, on je samo povremeno i samo mjestimično mijenjao krajolik. Ljudska je vrsta tek u posljednjih nekoliko stotina godina, nakon velikih geografskih otkrića, unijela probleme nastale novim načinom života (Vujnović i sur., 1990). Nbrojene vrste organizama postaju ugrožene ili izumiru zbog djelovanja čovjeka. Najdramatičniji proračuni govore o gubljenju 50 do 120 vrsta dnevno. Fosilni nalazi pokazuju da je u povijesti Zemlje bilo 5 masovnih izumiranja, a posljednje je bilo prije 65 milijuna godina. Čovjek je započeo proces šestog velikog izumiranja koje se stalno ubrzava, a izgleda da je brzina nestajanja vrsta već sada 120.000 puta veća nego u prethodnim izumiranjima (Huber, 1998). Dok se neke vrste mogu prilagoditi promjenama, drugi umiru, a ako će ih dovoljno umrijeti, vrsta postaje izumrla. Neki od najvećih faktora izumiranja pojedinih vrsta su gubitak staništa, natjecanje s novim vrstama, ljudski lov, onečišćenja u okolišu, poput pesticida. Obično male promjene koje se događaju u cijelom svijetu cijelo vrijeme dovode do izumiranja nekoliko međusobno povezanih vrsta. Ali ponekad je stres na ekosustav toliko velik da mnogi oblici života ne mogu preživjeti (Ambuš, 2014). Izumiranje vrsta u posljednje vrijeme, izravno ili posredno, može se pripisati samo čovjeku i njegovome demografskom i tehnološkom razvoju. Neke su vrste uništene, često zbog prevelikog iskorištavanja u komercijalne svrhe, npr. plavetni kit i tuljan krznaš. Propadanje vrsta u posljednje vrijeme većinom se može pripisati ekološkim promjenama, uslijed mijenjanja i propadanja prirodnog staništa. Glavni su uzroci tome širenje pašnjačkih i ratarskih površina te intenzivno krčenje šuma. Zbog širenja urbanizacije i sve veće pokretljivosti ljudi nakon što je izumljen motor s unutrašnjim sagorijevanjem propadanje je još više ubrzano. U područja koja

su zbog udaljenosti ili nepristupačnosti bila netaknuta, prodro je motorizirani čovjek. Smanjenju populacija nekih vrsta su pridonijele i egzotične životinje i biljke koje je čovjek naselio. Posljedice takvog naseljavanja posebno su uočljive u flori i fauni otoka (Vujanović i sur., 1990). Najuobičajeniji oblik izravnog djelovanja čovjeka na životinjske vrste su razni oblici lova: zbog hrane, eliminacije konkurencije ili stjecanja trofeja (Huber, 1998).

3.1. Utjecaj globalnog zagrijavanja na životinjske vrste

Znanstvenici predviđaju da bi i globalno zagrijavanje moglo doprinijeti masovnom istrebljenju divljih životinja u bliskoj budućnosti, djelovanjem na čak milijun vrsta. Životinje i biljke koje su navikle na hladnije klimatske uvjete morat će se pomicati prema polovima ili uzbrdo, čak i uslijed malih promjena klime (WWF, 2015). Ovaj proces je već primijećen na mnogim mjestima – u Alpama, u planinskim predjelima Queenslanda i u Australiji i mnogim šumama Costa Rica. Utjecaj na vrste postaje toliko značajan da njihovo kretanje može služiti kao pokazatelj zagrijavanja planeta. Oni su tihi svjedoci promjena koje se odvijaju na Zemlji (WWF, 2015).

Slika 1. Globalni utjecaj globalnog zagrijavanja na divlje životinjske vrste (Izvor:

<http://croatia.panda.org/core/general.cfc?method=getOriginalImage&uImgID=%26%2A%22X%2F%21%5E%5B0%0A>)

3.2. Krivolov i trgovina zaštićenim životinjama

Krivolov i trgovina zaštićenim životinjama golem je biznis kojim upravljaju međunarodne bande švercajući životinje i njihove dijelove. Svijet divljine pod sve je većim pritiskom zbog bujanja ljudske populacije. Dok s jedne strane imućni ljudi u brojnim zemljama potražuju razne kožne ili krznene proizvode, materijale za namještaj i medicinske sastojke, s druge strane duboka bijeda tjera manje sretne ljude da uđu u posao s krivolovom i trgovinom zaštićenim vrstama životinja. Samo se u Južnoj Africi godišnje ustrijeli 400 do 500 nosoroga radi pribavljanja rogova (Podnar, 2012). Svake se godine otkrije 200 leševa tigrova na svjetskom crnom tržištu. Prugaste se mačke love zbog kože, kostiju i penisa, kojima praznovjerni pripisuju ljekovita svojstva. I mnoge su druge vrste izložene krivolovu, od gorila i guštera gekona do morskih kornjača i morskih pasa. Stručnjaci pri TRAFFIC-u, organizaciji koja nadzire trgovinu divljim životinjama, iznose da je riječ o poslu koji godišnje vrti više od stotina milijuna do nekoliko milijardi dolara. Južna je Afrika najveće stratište nosoroga unatoč ozbiljnim naporima vlade u hvatanju krivolovaca. Tako je 2011. tamo ubijeno 448 nosoroga. Nosorogov je rog vrlo cijenjen među Azijcima zbog tobožnjih ljekovitih svojstava (Podnar, 2012). U Vijetnamu je nedavno stvorena zabluda da prah rogova liječi rak podigavši cijenu roga do nivoa cijene zlata. Tradicionalna kineska medicina u mnogim se slučajevima temelji na životinjskim sastojcima. Duboko ukorijenjena vjerovanja da su tigrove kosti, pandže i penis ljekoviti toliko su raširena da stavovi službene medicine na njih imaju neznatna utjecaja. Tako Kinezi i drugi narodi jugoistočne Azije vjeruju da tigrov penis ojačava muževnost, tigrovo oko liječi malariju i epilepsiju, a tigrova kost reumu i čireve. U Tajvanu juha od tigrova penisa stoji 320 dolara (1800 kn), a par očiju može se dobiti po 170 dolara (1000 kn). U Južnoj Koreji kilogram praha od ramene kosti prodaje se po 3000 dolara (17.000 kn). Kinezi su najveći potrošači peraja morskih pasa koje se koriste za pripremu juhe. Lov na morske pse radi pribavljanja peraja se vrši tako da se uhvaćenog psa izvlači na palubu te mu se odsijecaju peraje nakon čega se životinja vraća u more da se utopi ili iskrvari. Kilogram peraje prodaje se po 600 do 700 dolara. Sječa peraja odgovorna je za smrt između 85 i 100 milijuna morskih pasa godišnje, čime se teško narušava morski ekosustav (Podnar, 2012).

4. ZAKONODAVNE METODE DOBROBITI ŽIVOTINJA

Prava životinja su ona prava koja omogućavaju životinjama da upravljaju svojim životima, da su zaštićeni njihovi interesi, kao što je npr. interes da budu pošteđeni i zaštićeni od bilo kojeg oblika patnje, to su prava koja pravno trebaju biti propisana, zaštićena i poštovana kao prava čovjeka (Kozlić, 2013). Filozofski koncept prava životinja uključuje ideju da su neljudske životinje bića koja imaju osjećanja, sposobnost da doživljavaju bol i zadovoljstvo da im, u skladu s tim, pripadaju određena neotuđiva „moralna prava“ koja ljudi ne bi smjeli da krše, uključujući i pravo da ne budu korištene kao sredstva za ostvarenje bilo kojeg cilja od strane ljudi (Paunović, 2004). To bi bila sljedeća prava:

1. pravo životinja na poštovanje njihovih života u skladu sa njihovom vrstom – pravo na život;
2. pravo životinja da budu slobodne, koje odgovaraju vrsti životinja;
3. pravo na stanište koje je primjereno vrsti životinja;
4. pravo životinja da im čovjek ne nanosi nepotrebnu patnju, bol i štetu;
5. pravo svih životinja na brigu prema njima (pravo životinja na ljudsko staranje), uključujući i zabranu napuštanja kućnih ljubimaca (Paunović, 2004).

4.1. Deklaracija o pravima Majke Zemlje

Univerzalna deklaracija o pravima Majke Zemlje proglašena je 2010. godine u Kočabambi, Bolivija, u prisustvu od oko 32.000 ljudi i latinoameričkih indijanskih zajednica. Brojne države predlažu da Ujedinjeni narodi usvoje Univerzalnu deklaraciju o pravima Majke Zemlje kao nadopunu Univerzalnoj deklaraciji o ljudskim pravima iz 1948. godine uz napomenu da se ljudska prava mogu štititi samo ukoliko se zaštite i prava ekoloških zajednica (Luttenberger, 2012). Univerzalna deklaracija o pravima Majke zemlje ističe da je Majka Zemlja živo biće te da je nedjeljiva, jedinstvena, samouređujuća zajednica međusobno povezanih bića koja sadržava, održava i obnavlja sva bića. Prirodna prava Majke Zemlje su pravo na život i postojanje, pravo na poštivanje, pravo na odvijanje životno važnih ciklusa i procesa bez remećenja od strane ljudi te pravo na održavanje njezinog identiteta i cjelovitosti kao posebnog, samouređujućeg i međuovisnog bića, pravo na čisti zrak, pravo na vodu kao izvor života i pravo na sveukupno zdravlje, pravo da bude nezagađena, neonečišćena i bez radioaktivnog i toksičnog otpada, pravo da njezina genetska struktura ne bude modificirana ili

poremećena na način koji prijeti integritetu ili životnom i zdravom funkcioniranju, kao i pravo na trenutno i puno obnavljanje zbog kršenja prava priznatih ovom Deklaracijom, uzrokovano ljudskim aktivnostima (Luttenberger, 2012). Ekvator je 2008. godine postao prva zemlja na svijetu koja je donijela Ustav kojim se priznaju prava prirode na postojanje, održavanje, opstanak i obnavljanje, sve kao posljedica generacijske spoznaje o krhkosti ekosustava koji se uništava rudarenjem, bušenjem i drugim radnjama. Svi građani Ekvadora mogu predstavljati prirodu i narušene ekosustave. Mađarska je 2009. godine imenovala pravobranitelja za buduće generacije za zagovaranje ustavnog prava ljudi na zdrav okoliš dok je 2008. godine odbor za ekologiju španjolskog parlamenta odobrio rezoluciju koja podupire Projekt velikih čovjekolikih majmuna, manifest i organizaciju koji argumentiraju tri temeljna ljudska prava – slobodu, život i nepodvrgavanje psihičkom i fizičkom mučenju. U ovom sustavu koji priznaje prava Majke Zemlje, naknada se ne određuje s naslova štete ljudima, već štete ekosustavu. Tako se rijeci daje pravo da teče, ribe i druge vrste u rijeci imaju pravo na obnavljanje i razvijanje, a biljni i životinjski svijet koji ovisi o rijeci imaju pravo na život. Kao što lav lovi antilopu kao dio prirodnog životnog ciklusa, priznavanje prava prirode ne zaustavlja ribolov ili druge ljudske aktivnosti, već ih samo stavlja u okvir zdravog odnosa u kojem ljudsko djelovanje ne dovodi u opasnost ravnotežu sustava o kojem ovisi i ljudsko postojanje (Luttenberger, 2012).

4.2. Pravo divljine

Odvjetnik za zaštitu okoliša i znanstvenik Cormac Cullinan osmislio je izraz „pravo divljine“. Pravo divljine se temelji na zemljocentričnom pristupu koji nastoji održavati zdravlje i cjelovitost zemaljske zajednice kao najbolji način da se osigura dobrobit svih njezinih članova, ono ne zagovara samo prava životinja već ide dalje i dokazuje da ukoliko ljudska bića imaju imanentna ljudska prava temeljem svojeg ljudskog postojanja, to isto moraju imati i drugi vidovi postojanja na Zemlji (Luttenberger, 2012). Opstanak čovjeka i kulture koju je stvorio ili će tek stvoriti, ne ovisi samo o njegovim sposobnostima i znanstveno-tehnološkom procesu, nego i o opstanku bogatog raznolikog biotičkog nasljeđa koje nije samo njemu na raspolaganju. Izumiranje vrste nije problem vrsta i sadašnjosti, već čovjekov problem i pitanje budućnosti (Cifrić, 2007). Očuvanje živog svijeta je od vitalne važnosti za naše fizičko i mentalno zdravlje (Joksić, 2009).

4.3. Pet minimalnih prava-„Five Freedoms“

Koncept „pet prava“ (u izvorniku: „Five Freedoms“) prvobitno je zasnovan unutar sistema iskorištavanja tzv. farmskih životinja za uzgoj i klanje za ljudsku prehranu, međutim ono se danas spominje i u smislu dobrobiti svih životinja (FAWC,2009).

FAWC (Farm Animal Welfare Council) je 1979. uz određene dopune formirao konačan koncept „pet prava“ kakav je zastupljen i danas:

Pet prava

1. Pravo na hranu i vodu - slobodan pristup svježoj vodi i hrani što će omogućiti zdrav razvoj i život
2. Pravo na udoban smještaj - život u prikladnoj okolini, osigurani zaklon i mjesto za odmor
3. Pravo na život bez boli, ozljeda i bolesti - prevencija ili rano dijagnosticiranje i liječenje bolesti
4. Pravo na izražavanje prirodnog ponašanja - život u prikladnom prostoru i uvjetima, kao i društvu životinja iste vrste
5. Pravo na život bez straha i opasnosti - život u uvjetima koji će spriječiti psihičke patnje i stres

Prema shvaćanjima FAWC-a, bilo koja životinja koju čovjek iskorištava morala bi biti zaštićena od nepotrebne patnje. Prema njima, zadovoljavajuća dobrobit životinje uključuje njezinu dobru kondiciju i zbrinutost. S te pozicije, dobrobit životinja, bilo na farmi, u prijevozu, u klaonici ili na tržištu, trebala bi biti promatrana kroz pojam „pet prava (sloboda)“ (FAWC,2009).

4.4. Povelja Ujedinjenih naroda o pravima životinja

*„Uzimajući u obzir da svaka životinja ima određena prava, a da su nepoštivanje i nepriznavanje tih prava navodili i dalje navode čovjeka da vrši zločine protiv životinja; uzimajući u obzir da priznavanje prava na postojanje drugim životinjskim vrstama od strane čovjeka predstavlja osnovu suživota vrsta u prirodi; uzimajući u obzir da istrebljenja smišlja i provodi čovjek te da su oni stalna prijetnja; uzimajući u obzir da je poštovanje koje čovjek osjeća prema životinjama povezano s poštovanjem prema drugim ljudima; uzimajući u obzir da obrazovanje treba od ranog djetinjstva upućivati na shvaćanje, poštovanje i ljubav prema životinjama, proglašava se: **POVELJA UJEDINJENIH NARODA O PRAVIMA ŽIVOTINJA**“ (Vidi prilog 1.).*

4.5. Zakon Republike Hrvatske o zaštiti divljih životinja u prirodi

Prema članku 46. Zakona o zaštiti životinja (NN, 135/06, 37/13, 125/13) zabranjene su radnje kojima se divlje životinje u prirodi, kao jedinke ili populacija, izlažu mučenju ili se trajnije onemogućavaju u obavljanju fizioloških funkcija kao što su hranjenje, napajanje i razmnožavanje.

Također, prema članku 47. istoga zakona javne se ustanove koje upravljaju zaštićenim dijelovima prirode, odnosno ovlaštenici prava lova, divljim životinjama u prirodnim staništima obavezuju na osiguravanje svih potrebnih uvijete za biološki opstanak prirodne populacije, veterinarsko-zdravstvenu zaštitu te saniranje zatočenih ili novonastalih poremećaja u staništu (Vidi prilog 2.).

5. UGROŽENE VRSTE ŽIVOTINJA

Prema podacima IUCN-a, u svijetu je opisano 1,9 milijuna živih vrsta, a procjenjuje se da ih ima između pet i trideset milijuna. Ukupno je ugroženo 15.589 vrsta, od kojih je 8.321 biljka. Među ugroženim životinjama trećina su vodozemci, četvrtina sisavci, a osmina ptice. Prema istraživanjima Programa Ujedinjenih naroda za okoliš (UNEP), 30 do 50 posto svih vrsta životinja izumrijet će do sredine stoljeća. „Problem je u tome što će se narednih desetljeća dodatno pogoršavati klimatske promjene“, izjavio je za USA Today Derek Tittensor, morski ekolog centra World Conservation Monitoring u Cambridgeu. Kriterije za procjenu ugroženosti divljih vrsta propisuje Međunarodna unija za očuvanje prirode (International Union for Conservation of Nature-IUCN), koja je svjetski autoritet za procjenu ugroženosti živog svijeta te njegovo očuvanje. IUCN vodi globalnu bazu ugroženih organizama te izdaje crvene popise vrsta ugroženih na globalnoj razini.

Prema IUCN-u postoji devet kategorija ugroženosti:

EX -Izumrla	Vrste koje su bez ikakve dvojbe izumrle. Ukoliko se kroz intenzivna istraživanja na prikladnim staništima, u prikladnom vremenskom razdoblju ne pronađe jedinka neke vrste, ona se može smatrati izumrlom.
EW -Izumrla u prirodi	Vrste koje opstaju samo u uzgoju, zatočeništvu ili u naturaliziranim populacijama izvan prvotnog areala rasprostranjenosti. Kao i kod prijašnje kategorije, svojta se može smatrati izumrlom u prirodi ukoliko se kroz intenzivna istraživanja na prikladnim staništima, u prikladnom vremenskom razdoblju ne pronađe jedinka dotične svojte.
RE -Regionalno izumrla	Vrste izumrle na području koje je obuhvaćeno crvenim popisom ili crvenom knjigom. Kao i kod ostalih „izumrlih“ kategorija, potrebno je provesti opsežna istraživanja da bi se svojta mogla proglasiti regionalno izumrlom.
CR -Kritično ugrožene	Vrste kojim prijete izuzetno visoki rizik od izumiranja u prirodi.
EN -Ugrožena	Vrste kojima prijete veoma visoki rizik od izumiranja u prirodi.

VU -Osjetljiva	Vrste kojima prijete visoki rizik od izumiranja u prirodi.
NT -Gotovo ugrožena	Vrste kojima trenutno ne prijete izumiranje, ali bi ali bi u bliskoj budućnosti mogle postati ugrožene.
LC -Najmanje zabrinjavajuća	Vrste koje ne pripadaju u niti jednu od navedenih kategorija. U ovu kategoriju pripadaju široko rasprostranjene i brojne svojite.
DD -Nedovoljno poznata	Vrste za koje ne postoji dovoljno podataka o rasprostranjenosti i/ili stanju populacija da bi se izravno ili neizravno procijenio rizik od njenog izumiranja. Ova kategorija nije ustvari kategorija ugroženosti, već ona ukazuje na potrebu prikupljanja novih podataka o dotičnoj svojiti da bi se status ugroženosti mogao odrediti.
NA -Nije prikladna za procjenu	Vrste koje nisu iz nekog razloga prikladne za procjenu na regionalnoj razini, npr. ne radi se o divljoj populaciji, vrsta nije unutar ovog prirodnog područja rasprostranjenosti, vrsta se u regiji pojavljuje slučajno ili neredovito i sl.
NE -Nije procjenjivana	Vrste kojima nije određivan status ugroženosti.

Tablica 1. Kategorije ugroženosti

(Izvor: <http://www.dzpz.hr/kategorija/clanak/print.php?id=146>).

Dugogodišnjim i detaljnim istraživanjem Međunarodne Unije za Očuvanje Prirode nastala je baza podataka i lista ugroženih vrsta.

Države sa najvećim brojem ugroženih vrsta:

Svijet :

Država	Broj ugroženih vrsta
1. Ekvador	2223
2. S.A.D.	1023
3. Malezija	1166
4. Indonezija	1266

5. Meksiko	900
6. Kina	841
7. Australija	804
8. Brazil	769
9. Indija	687
10. Filipini	682

Europa:

Država	Broj ugroženih vrsta
1. Španjolska	227
2. Portugal	167
3. Turska	148
4. Italija	147
5. Grčka	131
6. Francuska	126
7. Rusija	116
8. Hrvatska	91
9. Slovenija	79
10. Njemačka	75

Hrvatska i zemlje u našem okruženju:

Država	Broj ugroženih vrsta
1. Hrvatska	91
2. Slovenija	79
3. Rumunjska	62
4. Crna Gora	57
5. Albanija	57
6. Bosna i Herceg.	55
7. Mađarska	48
8. Bugarska	47
9. Srbija	43
10. Makedonija	36

Tablica 2. Države s najvećim brojem ugroženih vrsta

(Izvor:

http://ekospark.com/info/06_biodiverzitet/biodiverzitet/broj_ugrozenih_vrsta/broj_ugrozenih_vrsta.html).

5.1. Ugrožene vrste životinja u svijetu

Kao što vidimo iz priloženih podataka popis ugroženih vrsta je podugačak stoga ću navesti samo neke od najugroženije vrsta na svijetu:

Sibirski tigar :

Sibirski tigar najveća je divlja mačka na svijetu koja spada u tigrove. Sibirski su tigrovi ugroženi jer ih se lovi i ubija zbog crvenkastog krzna ukrašenog crnim prugama. Njihov broj u prirodi procjenjuje se na oko 350 jedinki. Neprekidno smanjivanje njihovog životnog prostora predstavlja veliku ugrozu za ove tigrove (Kovač, 2015).

Slika 2. Sibirski tigar (Izvor: <http://imagestack.co/322696519-sibirski-tigrovi-u-zooloskom-vrtu-u-kvebeku-kanada-reutersmathieu.html>)

Bengalski tigar:

Najbrojnija podvrsta tigra, i druga po veličini nakon sibirskog.

Sibirski leopard:

Amurski ili sibirski leopard podvrsta je leoparda, jedne od najrjeđih divljih mačaka na svijetu. Ova velika točkasta mačka u divljini se može pronaći jedino na jugozapadnoj granici takozvanoga Primorskog kraja (Rusija) s Kinom i Sjevernom Korejom. Prema popisu iz 2007., broj preostalih jedinki u divljini procjenjuje se između 27 i 32. Stoga se nalazi na crvenom popisu kritično ugroženih vrsta Međunarodnog saveza za očuvanje prirode (IUCN).

Amurski leopard:

Amurski leopard je na listi kritično ugroženih vrsta. Sada ih postoji samo oko 40 u sjevernom dijelu Rusije.

Snježni leopard:

U svim zemljama u kojima živi zaštićena je vrsta, no krivolov ga i dalje ugrožava. Jedan od razloga jest prelijepo bijelo krzno, ali i visoka cijena koja se postiže zbog potreba tradicionalne kineske medicine. Procjenjuje se da između 4 500 i 7 500 jedinki živi u divljini na površini od oko 2 milijuna kvadratnih kilometara (Kovač, 2015).

Slika 3. Snježni leopard (Izvor: <http://pixelizam.com/5-prekrasnih-nazalost-kriticno-ugrozenih-vrsta-velikih-macaka/>)

Sumatranski slon:

Sumatranski slon podvrsta je azijskog slona. Broj preostalih jedinki procjenjuje se na oko 2500. Krivolovci ih i dalje ubijaju kako bi ih prodali na ilegalnom tržištu bjelokosti. Time se omjer muških i ženskih jedinki iskrivio. Nepotpun je za daljnje razmnožavanje i preživljavanje ove vrste (Kovač, 2015).

Slika 4. Sumatranski slon (Izvor: <http://www.nezavisne.com/nauka-tehnologija/okolina/Sumatranski-slون-u-opasnosti-od-nestanka/125056>)

Veliki lemur bambusar:

Veliki lemur bambusar je među najrjeđim vrstama među lemurima. Zbog ilegalnog lova i gubitka staništa, ova je vrsta krajnje ugrožena i u velikoj opasnosti od izumiranja. Vjeruje se da ih manje od 100 živi u prirodi, a oko 150 u zatočeništvu (Kovač, 2015).

Planinska gorila:

Krivolov, uništavanje staništa, bolesti i proizvodnja drvenog ugljena uništavaju njihovo stanište, a oko 880 jedinki bori se za opstanak (Kovač, 2015).

Slika 5. Krivolovci ubili planinske gorile (Izvor: <http://www.24sata.hr/krivolovci-ubili-ugrozene-planinske-gorile-25454>)

Kraljevski pingvini:

Mrvljenje santi leda već značajno utječe na razvoj kolonija ove vrste pingvina. Ukoliko globalna temperatura poraste za dva stupnja Celzijusa, stručnjaci smatraju da bi oko 40 posto kolonija ovih pingvina moglo nestati (Economy.rs, 2010).

Velike pande:

Velike pande se vode kao ugrožena vrsta a ostalo ih je oko 1 600 jedinki u divljini.

5.2. Ugrožene vrste životinja u Hrvatskoj

Čovjek je često usmjeravao svoje napade na pojedine vrste životinja zato da bi izbjegao štete koje mu one nanose. Posebno su velike zvijeri meta tih napada. Zanimljivo je da su zvijeri poput risa, vuka i medvjeda postale konkurenti tek kad je počeo uzgajati domaće životinje. Posljednjih desetljeća čovjek je porastom svoje populacije i porastom apetita prema divljim biljoždernim životinjama počeo velike zvijeri doživljavati kao konkurente. S tendencijom da postane ekskluzivni predator nespreman da dijeli bio koji dio svog potencijalnog plijena s drugim vrstama upustio se u istrebljivačke akcije često poduprte propisima službenih vlasti i posebnim nagradama (Huber, 1998). Rezultat je bilo uništenje velikih zvijeri na velikom dijelu njihova prirodnog staništa. Klasični primjer je vuk koji je bio jedna od nekolicine najproširenijih vrsta sisavaca na kopnu našeg planeta. Dok je u zapadnim dijelovima Europe istrijebljen do početka ovog stoljeća, u Hrvatskoj je 1948. izdana "Naredba o tamanjenju vukova i nagradama za tamanjenje" (Narodne novine 77/48). Tiskani su plakati i knjige sa pozivima i uputama kako iskorijeniti vuka. Ipak vuk je u dijelu staništa u Hrvatskoj opstao i do danas. Zanimljivo je da je čovjek istovremeno enormno proširio udomaćene oblike vukova koje nazivamo psima. Tako se danas procjenjuje da na Zemlji na svakog divljeg vuka dolazi čak tisuću udomaćenih ili naknadno podivljalih pasa. Utjecaj tih pasa na ekološke procese veći je nego onaj od vukova kada su bili u prirodno najvećoj brojnosti (Huber, 1998). Primjer istrijebljenog velikog autohtonog sisavaca u Hrvatskoj dabar. U velike zvijeri spadaju vuk, ris i medvjed koji su ovdje izdvojeni zbog svoje specifičnosti. Vuk i ris su zakonom zaštićeni u RH, dok se medvjed smije loviti prema Planu gospodarenja smeđim medvjedom u RH (Munić, 2007).

5.2.1. Vukovi

Procjenjuje se da u Hrvatskoj danas živi između 130 i 170 vukova. Smatra se da su vukovi još 1894. živjeli na cijelom području Hrvatske, a da su zatim zbog masovnog, nagradama poticanog izlova počeli nestajati. Vukovi su se danas uspjeli održati na području Gorskog kotara. Like i Dalmacije, odnosno na 32,4% ukupne površine kopnenog dijela Hrvatske. Prema dostupnim podacima, u Hrvatskoj je u razdoblju od 1986. do kraja 2003. zabilježeno smrtno stradavanje 108 vukova. Za 87% odgovoran je čovjek. Ovaj podatak ipak ne pokazuje stvarnu sliku, jer se nezakonito ubijanje ne prijavljuje (Štrbenac i sur., 2004). Prema procjenama brojnosti u Hrvatskoj populacija vuka kreće se od najmanje 142 jedinke do najviše 212 jedinki. U prosjeku to iznosi 177 jedinki raspoređenih u 49 čopora. Od toga su 23 čopora granična (47%) – Slovenija i Bosna i Hercegovina. Unutar granica RH nalazi se 26 čopora koji žive na teritoriju 9 županija, a neki čopori imaju životni prostor na području dvije ili čak i tri županije (Jeremić i sur. 2013).

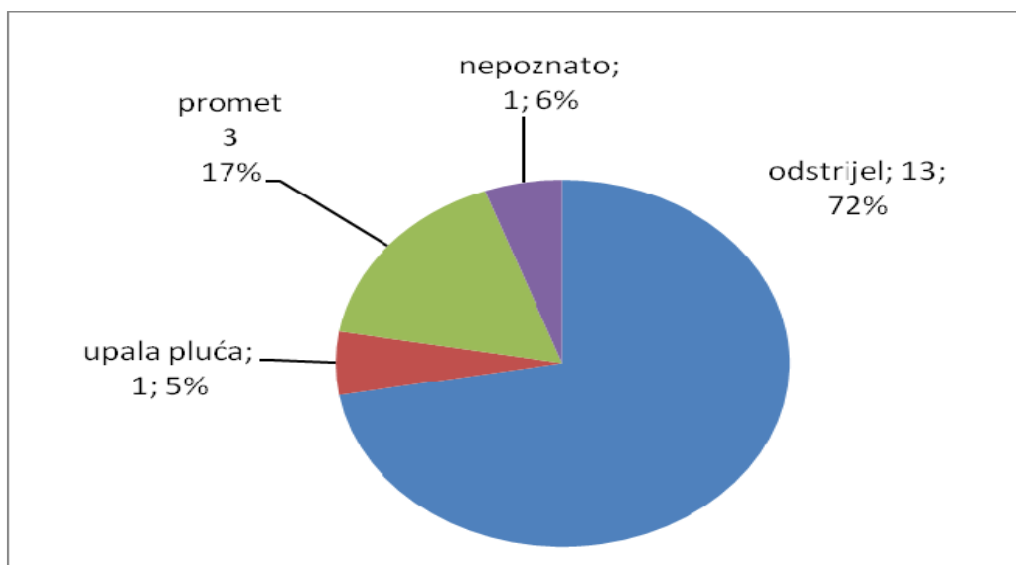

Slika 6. Vuk (Izvor: <http://www.ekologija.com.hr/ugrozene-zivotinjske-vrste-u-hrvatskoj/>)

5.2.2. Euroazijski ris

Euroazijski ris (*Lynx lynx*) u Hrvatskoj i Europi je ugrožena vrsta. U Hrvatskoj je zaštićen temeljem Zakona o zaštiti životinja prirode, Zakona o zaštiti životinja i Pravilnikom o proglašavanju divljih svojti zaštićenima i strogo zaštićenima te mnogim međunarodnim ugovorima i konvencijama kojih je Republika Hrvatska potpisnica. Pravilnikom o visini naknade štete prouzročene nedopuštenom radnjom na zaštićenim životinjskim vrstama kazna za ubijenog risa iznosi 20 000 kn (Sindičić, 2010). Populacija risa u Hrvatskoj dio je veće Dinarske populacije, koju dijelimo sa Slovenijom te Bosnom i Hercegovinom. Dinarsku populaciju danas čini najviše 130 jedinki. Populacija je malena i ugrožena, a najvažnije prijetnje njenom opstanku su krivolov, niska gustoća populacije plijena, te moguće posljedice smanjenja genetske raznolikosti. Prvih dvadeset godina nakon reintrodukcije udio krivolova u ukupnoj smrtnosti bio je tek 8%, dok posljednjih deset godina taj postotak raste na preko 80% zabilježene smrtnosti (Sindičić i sur. 2008). Do 2000. zabilježeno je ukupno 17 (8.06%) slučajeva nezakonitog ubijanja, dok je u razdoblju 2001-2008 nezakonito ubijanje bilo uzrok 72,22% zabilježenih slučajeva smrtnosti (Sindičić, 2010).

Slika 7. Uzroci zabilježene smrtnosti risova u razdoblju od 2001. do 2008. godine (Izvor: Sindičić, 2010).

5.2.3. Smeđi medvjed

Ukupna površina rasprostranjenosti medvjeda u Hrvatskoj iznosi 12.372,17 km². U Hrvatskoj živi oko 1.000 jedinki smeđeg medvjeda koje su dio populacije Dinarskog masiva. Iako je medvjed zaštićen u državnoj i međunarodnoj razini, čovjek i dalje predstavlja najveću opasnost njegovu opstanku. Veliku opasnost predstavlja gusta mreža prometnica koja onemogućuje prirodne migracije medvjeda i na kojima oni često stradavaju. Osim stradavanja na prometnicama, one ponekad mogu izazvati i genetičku izolaciju pojedinih manjih populacija. Nestanak medvjeda u velikom dijelu Europe posljedica je lova i krivolova kojima je ova vrsta uništavana jer je smatrana nepoželjnom. Međutim danas u mogućnosti povratka dodatno ograničene gubitkom staništa ili neprihvatanjem od lokalnog stanovništva (Oković i sur. 2010).

Slika 8. Smeđi medvjed (Izvor: <http://www.glas-zivotinja.org/wordpress/2012/11/spasite-medvjede-u-sloveniji/>)

6. METODE OČUVANJA ŽIVOTINJSKIH VRSTA

6.1. Nacionalni parkovi i rezervati

Glavni razlozi osnivanja nacionalnih parkova, parkova prirode i prirodnih rezervata je zaštita i očuvanje biološke raznolikosti pojedinog područja. Povijest stvaranja rezervata i parkova radi zaštite krajolika te njegovoga biljnoga i životinjskog svijeta pratimo još od vremena prinčeva, koji su tako štitili vlastitu divljač. Zamisao da se to učini i radi opstanka biljaka i životinja stara je tek nešto više od 100 godina. Prvi nacionalni park u svijetu, Yellowstone u SAD, proglašen je 1872, a nakon njega i mnogi drugi a prvi europski nacionalni park proglašen je u Švedskoj (Vujnović i sur., 1990). Najbolji način očuvanja staništa životinja na razini ekosustava je osnivanje zakonski zaštićenih područja u kategoriji rezervata, nacionalnog parka, rezervata biosfere ili parka prirode (Huber, 1998). Prema posljednjem izdanju Liste zaštićenih područja Ujedinjenih naroda iz 2003. godine, u svijetu je trenutno zaštićeno 102-102 područja, koja pokrivaju 18.763.407 km². Ukupno je zaštićeno 11,5% kopnene i 0,5% morske površine Zemlje (Chape, 2003). Zaštićena područja danas obuhvaćaju 8,56% ukupne površine Republike Hrvatske, odnosno 12,23% kopnenog teritorija i 1,94% teritorijalnog mora. Najveći dio zaštićene površine su parkovi prirode sa 4,56% ukupnog državnog teritorija (Upisnik zaštićenih područja, 2015).

6.2. Nova uloga zooloških vrtova

Suvremeni zoološki vrtovi djeluju pod krilaticom: „Očuvanje, obrazovanje, istraživanje i zabava“. Posebno je važna njihova uloga u očuvanju životinjskih vrsta. Neke će se spasiti od istrebljenja samo razmnožavanjem u zatočeništvu, a neke su, na taj način već spašene. Današnji najbolji zoološki vrtovi sami obnavljaju populacije životinja, ne posežući ponovno u prirodu (Vujnović i sur., 1990). Nekoliko programa za očuvanje divljeg svijeta dovelo je do vraćanja životinja iz zooloških vrtova u divljinu. Da bi se životinje rođene u zoološkom vrtu uspješno vratile u divljinu, mlade životinje treba učiti kako da nalaze hranu i staraju se o sebi. Nekada su zoološki vrtovi bili mjesta u kojima su se nalazile egzotične životinje samo za izložbu. Takve ustanove su se sve više smatrale surovim. Danas su najbolji zoološki vrtovi, dio programa očuvanja. Nekoliko životinja, koje su se svrstavale među istrebljene u divljini, sada se mogu naći samo u zoološkim vrtovima, gdje se razmnožavaju. Ovi programi razmnožavanja nalaze

se pod strogom kontrolom da ne bi došlo do situacije da se razmnožavaju životinje koje se nalaze u bliskom srodstvu (Đekson, 2007).

Slika 9. Tri male pande, jedine trojke na svijetu rođene u kineskom zoološkom vrtu u Guangžou (Izvor: <http://www.6yka.com/novost/64319/prvi-pogled-na-svijet-malenih-pandi-foto>)

7. ZAKLJUČAK

Odnos prema susvijetu, pitanje biološke raznolikosti i izumiranja vrsta postale su nezaobilazne aktualne teme različitih znanosti. Promjene u prirodi dovele su do izumiranja biljnih i životinjskih vrsta što bi moglo da rezultira i nestajanjem čovjekove vrste. Kada govorimo o zaštiti živog svijeta ne radi se samo o spašavanju pojedine vrste nego o ukupnosti života na Zemlji. Ukoliko se nastave tendencije u redukciji biološke raznolikosti, za tisuću godina biosfera će vjerojatno biti uništena, živi svijet će se slomiti, a zemlja će postati ne nastanjiva. Čovjek mora spoznati da biološka raznolikost ima važnu ulogu u budućem napretku i samom preživljavanju, te da gubitkom svake životinjske vrste se stavlja u pitanje i sama čovjekova perspektiva.

8. LITERATURA

1. Amelie J. (2012): Bear and Man. Velebitska udruga Kuterevo, str. 11-23.
2. Chape S. i sur. (2003): 2003 United Nations List of Protected Areas. IUCN, Gland, Switzeland and Cambridge, UK and UNEP-WCMC, Cambridge, UK.
3. Cifrić I. (2007): Pravo na život ili izumiranje. Biološka raznolikost kao vrijednost. Soc. ecol. Zagreb, Vol. 16. (2007), No. 4 (297-319), str. 300.
4. Đekson T. (2007): Svetska enciklopedija životinja. MUN, Zemun
5. Huber Đ. (1998): Kopnene životinje: razlozi ugroženosti, istraživanje i pristupi zaštiti. Zavod za biologiju, Veterinarski fakultet, tr. 1., 5-7., 19.
6. Jeremić J. i sur. (2013): izvješće o stanju populacije vuka u Hrvatskoj u 2013. godini. Državni zavod za zaštitu prirode, Zagreb, str. 39.
7. Joksić A. (2009): E.O.Wilson stvorenje. Poziv za spas života na zemlji. Naklada Jesenski i Turk, Zagreb. Časopis studenata filozofije, broj, Vol. 9. Br. 18/19, str. 150.
8. Luttenberger L.R., Luttenberger A. (2012): Zemljocentrični pristup zaštiti okoliša. Pomorski fakultet Rijeka, str. 28-41.
9. Mijanović M. i sur. (2006): Što treba znati o kućnim ljubimcima. Projekt zdravi grad-Rijeka, Interesna grupa građana za unaprjeđenje zaštite okoliša, str. 3
10. Oković P. i Kusak J., (2010): Velike zvijeri: Priručnik za inventarizaciju i praćenje stanja. Državni zavod za zaštitu prirode, Zagreb, str. 4-5.
11. Paunović M. (2004): Prava životinja-suvremeni međunarodni standardi. Pravni fakultet Univerziteta u Beogradu i „Đuro Salaj“ AD, Beograd, str. 157-159. i 205-212.
12. Sindičić M. (2010): Ozbiljno ugrožena zvijer na meti krivolovaca. Lovački vjesnik 119:33, str. 33.
13. Sindičić M. (2010): Plan upravljanja risom u Republici Hrvatskoj. Za razdoblje 2010. do 2015. Državni zavod za zaštitu prirode, Zagreb, str. 23-24.
14. Štrbenac A. i sur. (2004): Vukovi u Hrvatskoj-simbol očuvane prirode. Državni zavod za zaštitu prirode, Zagreb, str. 10-11.
15. Vujnović D. I sur. (1990): Veliki atlas životinja. Mladinska knjiga, Ljubljana-Zagreb, str. 176., 182. i 192.
16. Watch Tower Bible and Tract Society of Pannsylvania (2010): Štovanje zmija-nekad i danas, str. 22-23.
17. <http://www.prijatelji-zivotinja.hr/index.hr.php?id=569> (26.08.2015)

18. <http://www.zakon.hr/z/257/Zakon-o-za%C5%A1titi-%C5%BEivotinja> (26.08.2015)
19. <http://znanost.geek.hr/clanak/sve-o-izumiranju/> (08.09.2015)
20. <http://tacno.net/prijatelji-zivotinja-2/sta-je-dobrobit-zivotinja-zlostavljanje-zivotinja-i-psiholoski-profil-zlostavljaca-pravni-aspekti-zastite-zivotinja-2/> (08.09.2015)
21. <http://www.dzrp.hr/kategorija/clanak/print.php?id=146> (16.09.2015)
22. http://ekospark.com/info/06_biodiverzitet/biodiverzitet/broj_ugrozenih_vrsta/broj_ugrozenih_vrsta.html (16.09.2015)
23. <http://pressedan.hr/10-najugrozenijih-zivotinjskih-vrsta-koje-bismo-kraja-2015-mogli-gledati-samo-na-fotografijama.html> (17.09.2015)
24. <http://zastita-zivotinja.weebly.com/najugrozenije-vrste.html> (17.09.2015)
25. <http://www.economy.rs/planeta/5522/zastitimo-planetu/10-najugrozenijih-zivotinjskih-vrsta-kao-posledica-globalnog-zagrevanja.html> (17.09.2015)
26. <https://zasticenevrstezivotinja.wordpress.com/> (17.09.2015)
27. <http://4d.uhostfull.com/ucenik3/> (17.09.2015)
28. <http://www.znanje.org/i/i25/05iv10/05iv101527/> (11.09.2015)
29. http://croatia.panda.org/naa_zemlja/klimatske_promjene/priroda_u_opasnosti/ (11.09.2015)
30. <http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20121007104210/http://www.fawc.org.uk/freedoms.htm> (20.09.2015)
31. <http://www.uncaged.co.uk/declarat.htm> (28.08.2015)

9. SAŽETAK

Životinjske vrste, posebice neke, u ljudskoj povijesti imale su široko kulturno, ekološko, materijalno, religiozno i spiritualnoj značenje. Divlje životinje su bile naročito važne u sustavima vjerovanja. No, tijekom vremena ta se percepcija ipak mijenja i dobiva posve drugačiji tijek. Otkako su se počeli stvarati prvi gradovi i razvijati ratarstvo koje je uvelike izmijenilo krajolik, u njemu ima sve manje mjesta za divlje životinje. Ljudska je vrsta u posljednjih nekoliko stotina godina, unijela probleme nastale novim načinom života. Nebrojene vrste organizama postaju ugrožene ili izumiru zbog djelovanja čovjeka. Najdramatičniji proračuni govore o gubljenju 50 do 120 vrsta dnevno. Neki od najvećih faktora izumiranja pojedinih vrsta su gubitak staništa, natjecanje s novim vrstama, ljudski lov te onečišćenja u okolišu. Prava životinja, omogućavaju životinjama da upravljaju svojim životima, da su zaštićeni njihovi interesi. Štićenje njihovih interesa i priznavanje prava da postoje predstavlja osnovu suživota u prirodi.

Ključne riječi: životinje, ugrožene, izumiranje, čovjek, stanište, prava

10. SUMMARY

Animal species, some in particular, had a big cultural, ecological, material, religious and spiritual meaning. Wild animals were especially important in the belief system. However, after some time that perception changed and gained a whole new course. Since the creation of first cities and advancements in husbandry, which changed the environment, there are fewer and fewer places for wild animals. Human species, in the past few hundred years, introduced problems caused by the new life style. Countless types of organisms have become endangered or extinct because of human activities. The most dramatic calculations say that we are losing about 50 to 120 species a day. Some of the biggest factors of extinction of some species are habitat loss, competition with new species, human hunting and pollution in the environment. Animal rights, enable animals to control their own lives. Protecting their interests and acknowledging them the right to exist represents the foundation of coexistence in nature.

Key words: Animals, endangered, extinction, man, habitat , rights

11. PRILOZI

Prilog 1. Povelja Ujedinjenih Naroda o pravima životinja:

(Izvor: <http://www.prijatelji-zivotinja.hr/index.hr.php?id=569>)

Članak 1.

Sve životinje se rađaju jednake pred životom i imaju ista prava na postojanje.

Članak 2.

Svaka životinja ima pravo na poštovanje. Čovjek kao životinjska vrsta ne može sebi dati za pravo da istrebljuje druge životinje ili da ih izrabljuje ne poštujući ovo pravo. Njegova je dužnost da stavi na raspolaganje životinjama svoje spoznaje. Svaka životinja ima pravo na čovjekovu zaštitu i njegu.

Članak 3.

Nijedna životinja ne smije biti izložena zlostavljanju ili okrutnosti. Ako je neophodno ubiti životinju, to se mora učiniti trenutačno i bez boli.

Članak 4.

Svaka životinja koja pripada divljoj vrsti ima pravo živjeti na slobodi u svojem prirodnom okolišu, na kopnu, u zraku, u vodi i ima pravo razmnožavati se. Svako oduzimanje slobode, pa bilo to u obrazovne svrhe, protivno je ovom pravilu.

Članak 5.

Svaka životinja koja pripada vrsti što živi u čovjekovu okolišu ima pravo živjeti i razvijati se u ritmu i uvjetima života koji su svojstveni toj vrsti. Svaka izmjena tog ritma i tih uvjeta, koju bi nametnuo čovjek iz razloga dobiti, protivna je ovom pravu.

Članak 6.

Svaka životinja koju je čovjek izabrao za družbenika ima pravo živjeti svoj prirodni život i vijek. Napuštanje životinje je okrutno i ponižavajuće djelo.

Članak 7.

Svaka životinja koja radi ima pravo na razumno ograničavanje trajanja i siline rada, na odgovarajuću prehranu i odmor.

Članak 8.

Pokusi na životinjama koji uzrokuju tjelesne i duševne patnje nepomirljivi su sa pravima životinja, bilo da je riječ o medicinskoj, znanstvenoj, trgovinskoj ili nekoj drugoj vrsti pokusa. Moraju se koristiti i razvijati zamjenske vještine.

Članak 9.

Ako se životinja uzgaja u svrhu prehrane, mora biti hranjena, smještena, prevožena i ubijana da pri tom ne osjeti strah i bol.

Članak 10.

Nijedna se životinja ne smije koristiti radi čovjekove zabave. Izlaganje životinja i spektakli za koje se koriste životinje nespojivi su sa dostojanstvom životinja.

Članak 11.

Svaki čin koji ima za posljedicu ubijanje životinja bez potrebe jest zločin protiv vrsta, tj. biocid. Onečišćenje i uništavanje prirodnog okoliša vodi istrebljenju (genocidu).

Članak 12.

Svaki čin koji ima za posljedicu ubijanje velikog broja divljih životinja jest istrebljenje.

Članak 13.

Sa tijelom mrtve životinje treba postupati sa poštovanjem. Treba zabraniti prizore nasilja čije su žrtve životinje, u kinima i na TV ekranu, osim ako im je namjera da prikažu napad na prava životinja.

Članak 14.

Društva za zaštitu životinja moraju imati svoje predstavnike na razini vlade. Prava životinja moraju biti zaštićena zakonom kao i prava čovjeka.

Prilog 2. Zakon Republike Hrvatske o zaštiti divljih životinja u prirodi:

(Izvor: <http://www.zakon.hr/z/257/Zakon-o-za%C5%A1titi-%C5%BEivotinja>)

Članak 46.

Zabranjene su radnje kojima se divlje životinje u prirodi, kao populacija ili jedinke, izlažu mučenju ili se trajnije onemogućavaju u obavljanju fizioloških funkcija (hranjenje, napajanje, razmnožavanje), i to:

1. onemogućavanje pristupa vodi i drugim dijelovima staništa bitnim za opstanak neke vrste ograđivanjem, onečišćenjem, tjeranjem i slično,
2. uništavanje cijelog staništa ili njegovih dijelova bitnih za opstanak neke vrste,
3. unošenjem stranih životinjskih vrsta u stanište,
4. hvatanje živih životinja ili usmrćivanje životinja na način koji uzrokuje trajnije patnje, osim ako je to iznimno opravdano znanstvenim istraživanjima i radi pomaganja određenoj populaciji te
5. drugi zahvati sa štetnim posljedicama (Zakon o zaštiti životinja, pročišćeni tekst, NN, 135/06, 37/13, 125/13).

Članak 47.

Javne ustanove koje upravljaju zaštićenim dijelovima prirode, odnosno ovlaštenici prava lova, divljim životinjama u prirodnim staništima moraju osigurati:

1. sve potrebne uvijete za biološki opstanak prirodne populacije u sklopu ekološke ravnoteže,
2. saniranje zatočenih ili novonastalih poremećaja u staništu,
3. veterinarsko-zdravstvenu zaštitu (Zakon o zaštiti životinja, pročišćeni tekst, NN, 135/06, 37/13, 125/13).

12. POPIS TABLICA

Tablica 1. Kategorije ugroženosti (*str. 12*)

Tablica 2. Države s najvećim brojem ugroženih vrsta (*str. 13*)

13. POPIS SLIKA

1. Slika 1. Globalni utjecaj globalnog zagrijavanja na divlje životinjske vrste, Izvor: http://croatia.panda.org/_core/general.cfc?method=getOriginalImage&uImgID=%26%2A%22X%2F%21%5E%5B0%0A (*str.5*)
2. Slika 2. Sibirski tigar, Izvor: <http://imagestack.co/322696519-sibirski-tigrovi-u-zooloskom-vrtu-u-kvebeku-kanada-reutersmathieu.html> (*str. 14*)
3. Slika 3. Snježni leopard, Izvor: <http://pixelizam.com/5-prekrasnih-nazalost-kriticno-ugrozenih-vrsta-velikih-macaka/> (*str. 15*)
4. Slika 4. Sumatranski slon, Izvor: <http://www.nezavisne.com/nauka-tehnologija/okolina/Sumatranski-slon-u-opasnosti-od-nestanka/125056> (*str. 15*)
5. Slika 5. Krivolovci ubili planinske gorile, Izvor: <http://www.24sata.hr/krivolovci-ubili-ugrozene-planinske-gorile-25454> (*str. 16*)
6. Slika 6. Vuk, Izvor: <http://www.ekologija.com.hr/ugrozene-zivotinjske-vrste-u-hrvatskoj/> (*str. 18*)
7. Slika 7. Uzroci zabilježene smrtnosti risova u razdoblju od 2001. do 2008. godine, Izvor: Sindičić M. 2010 (*str.19*)
8. Slika 8. Smeđi medvjed, Izvor: <http://www.glas-zivotinja.org/wordpress/2012/11/spasite-medvjede-u-sloveniji/> (*str. 20*)
9. Slika 9. Tri male pande, jedine trojke na svijetu rođene u kineskom zoološkom vrtu u Guangđžou, Izvor: <http://www.6yka.com/novost/64319/prvi-pogled-na-svijet-malenih-pandi-foto> (*str.22*)

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Poljoprivredni fakultet u Osijeku

Završni rad

OSIGURAVANJE ASPEKATA DOBROBITI ŽIVOTINJA KOJE OBITAVAJU U PRIRODI

INSURING THE ASPECTS OF WELFARE OF ANIMALS THAT LIVE IN THE WILDERNESS

Zandt Jelena

Sažetak:

Životinjske vrste, posebice neke, u ljudskoj povijesti imale su široko kulturno, ekološko, materijalno, religiozno i spiritualno značenje. Divlje životinje su bile naročito važne u sustavima vjerovanja. No, tijekom vremena ta se percepcija ipak mijenja i dobiva posve drugačiji tijek. Otkako su se počeli stvarati prvi gradovi i razvijati ratarstvo koje je uvelike izmijenilo krajolik, u njemu ima sve manje mjesta za divlje životinje. Ljudska je vrsta u posljednjih nekoliko stotina godina, unijela probleme nastale novim načinom života. Nebrojene vrste organizama postaju ugrožene ili izumiru zbog djelovanja čovjeka. Najdramatičniji proračuni govore o gubljenju 50 do 120 vrsta dnevno. Neki od najvećih faktora izumiranja pojedinih vrsta su gubitak staništa, natjecanje s novim vrstama, ljudski lov te onečišćenja u okolišu. Prava životinja, omogućavaju životinjama da upravljaju svojim životima, da su zaštićeni njihovi interesi. Štićenje njihovih interesa i priznavanje prava da postoje predstavlja osnovu suživota u prirodi.

Ključne riječi: životinje, ugrožene, izumiranje, čovjek, stanište, prava

Summary:

Animal species, some in particular, had a big cultural, ecological, material, religious and spiritual meaning. Wild animals were especially important in the belief system. However, after some time that perception changed and gained a whole new course. Since the creation of first cities and advancements in husbandry, which changed the environment, there are fewer and fewer places for wild animals. Human species, in the past few hundred years, introduced problems caused by the new life style. Countless types of organisms have become endangered or extinct because of human activities. The most dramatic calculations say that we are losing about 50 to 120 species a day. Some of the biggest factors of extinction of some species are habitat loss, competition with new species, human hunting and pollution in the environment. . Animal rights, enable animals to control their own lives. Protecting their interests and acknowledging them the right to exist represents the foundation of coexistence in nature.

Key words: Animals, endangered, extinction, man, habitat , rights.

Datum obrane:

